

A VÍZHEZ VALÓ JOG ÉS A MAGYAR VÍZIKÖZMŰ-SZOLGÁLTATÁSOK*Szilágyi János Ede*¹

A tanulmány a vízhez való jog magyarországi érvényesülésével foglalkozik, és – a korábban már felvetett kérdésekhez kapcsolódva² – alapvetően megtörtént ügyek kapcsán érinti a kérdést, elsődlegesen a víziközmű-szolgáltatásokra koncentrálva.

Világviszonylatban Magyarország az ivóvíz-szolgáltatás elterjedésében nem áll rosszul, és hasonló következtetés fogalmazható meg a szennyvízágazat vonatkozásában is. A képet némileg árnyalja viszont, hogy a két víziközmű-alágazat közül az ivóvíz-szolgáltatás jelentősen jobban áll. Az is vitathatatlan, hogy mind a korábbi, mind pedig a 2014-ben kezdődött európai uniós költségvetési időszakban Magyarország jelentős pénzeket hívott le³, illetve tervez lehívni annak érdekében, hogy a rendelkezésre álló víziközmű-infrastruktúrát fejlessze illetve bővítse. Mindez egyértelműen segítette, illetve segítheti a vízhez való jog érvényesülését a víziközmű-szolgáltatások területén. Fontosnak tartom megjegyezni azt is, hogy a lakosság száz százalékos elérése a víziközmű-szolgáltatások által technikai-pénzügyi okokból nem lehet cél, hiszen minden egyes felhasználó rendszerbe kapcsolása (gondoljunk például a távoli tanyákon, szétszórtan élő polgártársainkra) egész egyszerűen gazdaságtalan és célszerűtlen lenne, és ezt a vízhez való jog különböző dokumentumai sem fogalmazzák meg standardként. Ilyen természetszerűen kívülálló személyek vonatkozásában a vízhez való jog más módon is biztosítható.

Ezen kiindulási pont rögzítése mellett mindazonáltal vizsgálható, és megítélésem szerint vizsgálandó is az, hogy marad-e még fejleszteni való a víziközmű-szolgáltatások és a vízhez való jog viszonylatában, vagy pedig a helyzet immáron a tökéleteshez közelít.

E kérdés tárgyában szervezett megbeszélést – konkrétan az ENSZ Víz és Egészség Jegyzőkönyvének magyarországi érvényesülése tárgyában – az Alapvető Jogok Biztosa (AJB) 2015. június 2. napján. A jog érvényesülése kapcsán a hozzászólók számos, víziközmű-szakpolitikát is érintő megállapítást tettek. *Pump Judit* előadásában, illetve hozzászólásában kitért arra, hogy az AJB (illetőleg jogelődjei) *de facto* már régóta eljárnak a vízhez való jog érvényre jutása érdekében, azonban ezt *de iure* más alapjogokra hivatkozással teszik. Külön kiemelte a megfizethetőség és a díjak kérdését, a tisztességes eljáráshoz való jogot. Kitért rá, hogy a rendszerváltást követő privatizációs folyamatok számos rendezetlen ügyet hagytak hátra; számos vízhasználat például *szívességi használatként* élt tovább; a locsolási rendszerek (mint adott esetben a felhasználók és a víziközmű-szolgáltatók közötti *közvetítő rendszerek*) átalakítása nehézkes. *Fórika László* előadásában beszélt arról, hogy a *zártkerteken* kialakult szegény-negyedek kifejezetten rossz helyzetben vannak, hiszen e zártkertek kapcsán az

¹ A tanulmány a Magyar Tudományos Akadémia és a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar közös, MTA–DE Közzolgáltatási Kutatócsoportjának a Területi közzolgáltatások szabályozásai című projektje keretében készült. A projekt leírására l.: Horváth M.T.: Szempontok a területi közzolgáltatások regulációs változásainak vizsgálatához. In: HMT (szerk.): *Kilengések. Közzolgáltatási változások*. Budapest: Dialóg Campus, 2013. 9–25. old.

² *Szilágyi János Ede*, egyetemi docens, ME-ÁJK

³ Ld. *Szilágyi János Ede: Víziközmű-szolgáltatás és a vízhez való jog érvényesülése Magyarországon*. In: *Közjavarok*, I. évf. 2015/2. szám. október-december. 42-45.

³ <http://www.kormany.hu/hu/nemzeti-fejlesztési-miniszterium/parlament-allamtitkarsag/hirek/tobb-mint-ezermilliard-forint-jut-kornyezeti-es-energiyahatekonysagi-fejlesztesekre> (letöltés: 2015. november 1.)

önkormányzatoknak kevés kötelezettsége van a vezetékes víz biztosítására. *Nagy Edit*, a Víziközmű Szövetség képviselőjeként problémaként jelölte meg azt, hogy csak az Alföldön évente egy településnyi fogyasztó kerül kizárára, akik többsége nem is kerül vissza a rendszerre. Márpedig – emelte ki – ez a víziközmű rendszerek gazdaságos működése szempontjából óriási nehézség; hasonlóan az ágazatot érintő rezsicsökkentéssel és a közműadóval. Mindezekre tekintettel az új díjrendszer kialakítása kapcsán – a vízhez való jog megfizethetőségét érintve – elképzelhetőnek tartana egy sávós díjképzést, amelynél a legalacsonyabb sávban nulla forintot lenne a szolgáltatás díja. A konferencián felvetődött egy pénzügyi alap önkormányzatok, állam, szolgáltatók általi létrehozásának gondolata a nemfizetők számára; továbbá felvetődött az is, hogy a megfizethetőség szempontjából talán nem is annyira a szolgáltatás díj megfizethetősége jelent problémát, hanem a víziközműhöz történő csatlakozás rákötési díja, ezért lehet, hogy inkább a rákötést kellene szociálisan támogatni.

A megbeszélésen szóba került több ügy is.⁴ Alább a nagyobb sajtóvisszhangot kiváltó lyukóvölgyi illetve az ózdi jelentéseket emelem csak ki ezek közül.

Lyukóvölgy Miskolc külterületén található. A rendszerváltást megelőzően a miskolciak kedvelt hétvégi pihenőhelye volt, ahol kertjeiket művelve töltötték szabadidejüket a város lakói. Ezt követően – a legkülönbözőbb okok miatt – fokozatosan vált jelentős részben romák által lakott szegregátummá. A szegregátumban élők közül sokan nem fizettek megfelelően a víziközmű-szolgáltatásért, ezért a szolgáltatásban – s ez adja az ügy egyik jogi szempontból is érdekes specialitását – közvetítőként résztvevő, s a nem fizetés miatt számos hátrányt szenvedő kertszövetkezet 2013 tavaszának végén elzárta a vizet a felhasználók elől. A vízelzárás-problémakörét némileg árnyalta még az is, hogy a helyi politika is aktuálpolitikai ügygé tette azt. Ezt követően mind az [AJB](#)⁵, mind pedig Miskolc város vezetése is közvetíteni igyekezett az ügyben. Témánk szempontjából tehát az ügyben a nehézséget az jelentette, hogy a [Vksztv](#).⁶ korábban hivatkozott, vízhez való joggal összefüggésbe hozható rendelkezései, a víziközmű-szolgáltatásban közvetítői szerepkörben bekapcsolódó szereplő miatt nehezen voltak érvényesíthetők.

Az [AJB 5527/2013. számú ózdi ügye](#) immáron expressis verbis foglalkozik magával az „egészséges ivóvízhez való joggal” (sőt az [AJB](#) meg is állapította, hogy az önkormányzati döntés „*sértette az egészséghez és az egészséges ivóvízhez való alapvető emberi jogot*”), de nem a klasszikus értelemben vett – vagyis a felhasználó és a víziközmű-szolgáltató között közvetlen szerződéses viszonyon alapuló – víziközmű-szolgáltatások vonatkozásában, hanem annak speciális esete, a közkifolyók működtetése kapcsán.

2013 nyarán az ózdi képviselő-testület döntése alapján több utcában is korlátozták a közterületen található közkifolyók vízhozamát, illetve lezárták azokat. A lyukóvölgyi ügyszó hasonlóan egyébiránt itt is jelentős számban voltak érintve roma lakosok, és az ügy itt is jelentősen átpolitizálódott. Az ügy víziközmű-szolgáltatásokkal összefüggésbe hozható lényeges elemei – több más mellett – a következők:

ad 1, Az [AJB](#) foglalkozott a közkifolyós vízszolgáltatás speciális jogi jellegével. A [Vksztv](#) végrehajtására kiadott 58/2013. kormányrendelet értelmében a közkifolyókon szolgáltatott ivóvizet – háztartási célú vízhasználatra – a közműves ivóvízellátásba be nem kötött vagy ivóvíz-szolgáltatás korlátozással érintett ingatlan lakói vehetik rendszeresen igénybe. Az [AJB](#)

⁴ Például. az ivóvízhez való hozzáférés gyermekjogi aspektusait vizsgáló [AJB-677/2013. számú](#) jelentés.

⁵ http://www.ajbh.hu/-/veszelyhelyzetet-jelent-a-vizhiany-az-ombudsman-a-lyukovolgyi-vizvezetek-atvagasarol?redirect=http%3A%2F%2Fwww.ajbh.hu%2Fkezdolap%3Fp_p_id%3D3%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dmaximized%26p_p_mode%3Dview%26_3_groupId%3D0%26_3_keywords (letöltés: 2015. november 1.)

⁶ 2011. évi CCIX. törvény a víziközmű-szolgáltatásról

mindezek kapcsán akként értelmezte a vonatkozó rendelkezéseket, hogy: *„a közkifolyók esetén az önkormányzat minősül fogyasztónak, és kizárólag az önkormányzat és a szolgáltató áll egymással közüzemi jogviszonyban. Közkifolyó esetében nem köt a szolgáltató külön-külön közüzemi szerződést a közkifolyóról vezet vételező lakossággal”*.

ad 2, Az AJB megállapította, hogy az ivóvízhez való jog több módon is megvalósítható, az ivóvízhez való hozzáférés víziközmű-szolgáltatáson keresztül történő biztosítása, csak az egyik esetkore ennek: *„az ivóvízhez való eljutás meghatározott módja nem alapjog”*.

ad 3, A fenti gondolatmenet folytatásaként, lényegében a vízhez való jog hozzáférhetősége tárgyában az AJB ugyanakkor hozzáteszi, hogy ott, *„ahol vezetékes vízhálózat van kiépítve, ott az önkormányzat elsődlegesen a max. 150 méterenként elhelyezett közkifolyók működtetésével köteles a min. 20 liter/fő/napra vonatkozó (közegészségügyi) vízbiztosítási feladatait ellátni.”* Mindezek kapcsán megjegyzem, hogy a Vksztv egyik 2015-ös módosítása az ivóvizet kizárólag a közkifolyókról vételező természetes személyek esetén ezen 150 méteres távolságot immáron nagyobb, 300 méteres standardra módosította (ami lényegében felfogható egyfajta visszalépésként is...).

ad 4, Az ózdi ügyben – a magyarországi átlagfogyasztásra illetve a napi hőmérséklet évszakonkénti jelentős eltérésére is figyelemmel – az AJB elemezte Vksztv-ben is szereplő napi 20 liter/fő vízfogyasztási limitet. Többek között azért is, mert az ózdi ügyben előadott egyik panaszos kifogásolta, hogy *„a kánikulára tekintettel – ... az ózdi önkormányzat által biztosított – 150 méteren belül elérhető napi 20 liter víz nem elégséges az alapvető szükségletek biztosításához”*. Ennek kapcsán az AJB megfogalmazta, hogy *„megfontolást érdemel, hogy a közegészségügyi vízigény biztosítására vonatkozó egységes szabályozást nem kellene-e a vízigény jól modellezhető időszakos ingadozáshoz igazítani, azaz a nyári időszakban min. 30%-kal megemelni a 20 literes tételt”*.

ad 5, Az ózdi ügyben fontos kérdésként fogalmazódott meg, hogy vajon a közkifolyós vízvételzés költségei átháríthatók-e a felhasználókra. Az 58/2013. kormányrendelet korábbi normaszövege lehetőséget adott arra, hogy jogszabályban ezt az önkormányzat megtegye. Az AJB az ügy idején hatályos normaszöveg értelmezésekor erre tekintettel megállapította, hogy *„mivel az önkormányzati rendelet is jogszabály, a közkifolyók esetében a fogyasztási díjat az önkormányzat „vízhasználati díjként” ráterhelheti a lakosokra.”* Egyébiránt az ózdi ügyben az önkormányzat 6/1997. önkormányzati rendelete alapján *„a víziközmű-szolgáltatónak a közkifolyós vízvételzési módra is szerződést kellett volna kötnie a fogyasztókkal (akik számára átalányszámlázást végeztek volna) – azonban ez a gyakorlatban nem történt meg.”* Fontos megjegyezni, hogy az 58/2013. kormányrendelet egy 2014-es módosítása ezt a „díjfizetés ráterhelési-klauzulát” immáron törölte a kormányrendelet szövegéből; ami felfogható akként is, hogy ezen jogszabály-módosítással előrelépés történt a vízhez való jog érvényesülése tárgyában.

Az AJBH konferenciáját követően újabb, vízszolgáltatást is érintő ügy vált ismertté. Az AJB 1474/2014. számú, miskolci telep-felszámolási ügyében a vízhez való jog vonatkozásában leginkább a diszkriminációmentes vízhez való hozzáférés kérdése érdemel kiemelés, nem véletlen, hogy civilek kezdeményezésére ezért foglalkozott az üggyel – mások mellett – az Egyenlő Bánásmód Hatósága is. Az ügyben egyébiránt több helyen is elemezhető a vízhez való hozzáférés; így például a vizsgálat egyik tárgyát képező önkormányzati rendeletben (amely az életvitelszerű lakhatásra alkalmas ingatlan fogalmánál fogalmaz meg vízhez kötődő elvárásokat), vagy éppen a razzia-szerűen végrehajtott hatósági-közműszolgáltatói eljárás diszkriminációs vonatkozású vizsgálata során.

A fentiekre tekintettel úgy gondolom, hogy a vízhez való jog kérdése aktuális marad az elkövetkező időszakban, mind nemzetközi, mind uniós, mind pedig hazai szinten. A fenti esetekből kétségtelennek tűnik továbbá az is, hogy nem csak a jog szabályozása, de a vízhez való jog XXI. századi érvényesülésében is akad még bőven tennivalónk.